

EURÓPAI JOG

Az Európai Jogakadémia folyóirata

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Németh János

Főszerkesztő: Dr. Kecskés László • Szerkesztők: Dr. Lomnici Zoltán, Dr. Osztovits András

hvgorac

JOGHARMONIZÁCIÓ

A Mediációs Irányelv

Az Európai Unió tagállamainak legkésőbb 2011. május 21-ig kell a mediációs irányelvben foglalt rendelkezéseknek eleget tenniük. 2010. november 21-ig azonban tájékoztatniuk kell a Bizottságot arról, milyen bírói fórumok és hatóságok végzik majd a mediációs egyezségek végrehajthatóvá nyilvánítását, és az érdekelt felek hova fordulhatnak ez irányú kérelmeikkel. A feladatokat másképpen fogalmazva, a tagállamoknak előbb kell kijelölniük a végrehajtó szervezetet, megjelölni az i betű felett a pontot, mint kidolgozni az irányelv alapján az új mediációs rendszert. E feladateltolás azonban félő, hogy háttérbe szorítja a sokkal lényegesebb kérdéseket és fontosabb feladatokat. Rövid írásunkban ezekre a tartalmi problémákra szeretnénk felhívni a figyelmet, többek között rámutatni arra, a hátralévő alig két évben a tagállami jogalkotóknak (így többek között a magyar törvényhozásnak) nem könnyű feladatot kell megoldaniuk. Visszavonulásra pedig – köszönhetően az irányelv jogforrási jellegének – semmi esély.¹

1. Röviden az irányelv előzményeiről

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK (2008. május 21.) irányelve (a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól, továbbiakban Mediációs Irányelv, azaz MIR), hosszú előtörténetre tekint vissza. Már a Preambulum is visszanyúl az Európai Tanács 1999. október 15–16-i tamperei ülésén elfogadott határozatához, azonban az MIR tényleges (és nyilvánosan hozzáférhető) háttérmunkálatai körülbelül nyolc évet vettek igénybe. Ez alatt az időszak alatt a közösség közjogi szervezetei és intézményei többször nyilvánítottak véleményt, fogalmaztak meg egymásnak is ellentmondó javaslatokat, majd ezek egyeztetése, ütköztetése, átdolgozása, finomítása után született meg a MIR. Hozzá kell tennünk, 2000–2008 között a közösségi jogterület rendeletalkotási szintjén több jelentős jogszabály született meg, amelyeket a MIR végső szövegezésénél figyelembe kellett venni. 2003. január 27-én pedig kibocsátotta a Tanács 2003/8/EK irányelvét a határon átnyúló jogvitákban alkalmazható költségmentesség és költségkedvezmények minimum-szabályairól², ezért a MIR végső szövegezése már ezen irányelv tudatában készült el. A két irányelv összhangjára különösen azért kellett nagy hangsúlyt fektetni, mert számos tagállamban a 2003-as irányelv implementációját összekötötték a mediációs intézményrendszer kiépítésével.

Mindezt természetesen joggal (jogszerűen) tehették, mivel a költségmentességi irányelv 10. cikke szerint költségmentességet kell biztosítani azokban a peren kívüli eljárásokban is, amelyeket igénybevétele a felek számára a tagállami jog előírja, vagy ha a jogvitában érintett feleket a bíróság peren kívüli eljárásra utasítja. Számos tagállamban ez a helyzet, Spanyolországban például a munkaügyi jogvita bírósági szakasza előtt kötelező a mediáció – mint peren kívüli egyeztetési eljárás – igénybevétele, de más országban is – családügyi ügyekben – hasonló megoldásokkal találkozunk. Ez az oka annak, hogy a költségmentességről szóló irányelv szinte „automatikusan” érintette a mediáció területét.³

A MIR elfogadásának, mint döntéshozatali folyamatnak a története 2004. október 22-én kezdődik a Bizottság javaslatának a Tanácshoz és a Parlamenthez való beterjesztésével. A döntési folyamat tényleges kezdetét azonban a tamperei határozat előtti időszakra tehetjük. 1998. március 30-án ugyanis a Bizottság ajánlást tett közzé a fogyasztói jogvitákban alkalmazandó bíróságon kívüli egyeztetési fórumrendszer kiépítéséről.⁴ Ezt 2001-ben még egy ajánlás⁵ követte e területről, majd MIR Preambulumában (és lábjegyzetében) foglalt módon (A Tanács következtései 2000, majd a Zöld Könyv 2002. április) jutott el a jogszabály a megalkotásához.

Igaz tehát az a megállapítás, hogy az ötlettől a megvalósulásig hosszú, összetett, kompromisszumokat telített út vezetett. Szinte magától adódik a kérdés, minek köszönhető e kitérésekkel telített jogalkotás, ahol néha – felidézve a bizottsági jelentéseket – mondatokon és szavakon megy órákig a vita, vagy látszólag egy stilisztikai megfogalmazást öltöztetnek fel új köntösbe. Miért tulajdonítanak minden apró részletnek nagy fontosságot akkor, amikor az irányelv széles és a tagállami érdekek érvényesülésének elegendő teret hagy, ergo el lehetne intézni nagyon gyorsan is. Ráadásul témája szerint – mediáció – az európai igazságügyi tér mellékvágányáról van szó, hiszen a bírósági együttműködés rendeletekbe lefektetett alapelveit mindez nem érinti.

A problémák feltárását innen, ezen utolsó megállapítás visszaolvasásával kezdjük. Ugyanis az nem igaz, hogy a mediációs irányelv esetében mellékvágányról van szó, és az sem igaz, hogy mindez nem érinti az európai igazságszolgáltatás bírósági szervezeti rendszerét. Továbbmenve, úgy fogalmazhatnánk, éppen az európai igazságszolgáltatás alapját képező, évszázados bírósági rendszer alternatíváját építené ki a mediációs javaslat,

amely jogfilozófiájában, társadalom értelmezésében, szereplőiben, szabályaiban a korábbiaktól lényegesen eltérő utat nyit meg a jogi konfliktusok feloldása előtt. A mediáció azonban nem független a polgári igazságszolgáltatástól – ezért nem lehet elmenni a mediáció polgári igazságszolgáltatásba történő integrálásának problémái mellett, különösen akkor, amikor az irányelvben lefektetett mediációs rendszer célja egy végrehajtható, tehát állami úton (erőszakkal) érvényesíthető egyezség létrehozása. Az integráció kérdések sorozatát veti fel, egészen odáig, lehet-e integrálni egyáltalán egy harci érintkezésre teremtett eljárásjogi rendszerbe a mediációs szabályokat. A MIR elfogadásának hátterében egyfelől ezek a problémák állnak. Különösen élesen vetődtek fel a polgári igazságszolgáltatás és a mediáció közötti átjárhatóság problémái az olyan jogrendszer esetében, mint a német, ahol a ZPO és a hozzá kapcsolódó jogszabályok egy több szervezeti rendszerből álló, harci vitakultúrára épülő eljárási rendszert szabályoznak nagy precizitással kidolgozott jogi normák útján.⁶ De ugyanezt elmondhatjuk a francia jogrendszerről is.⁷

A mediáció kiépítésének felvetése a kilencvenes évek európai és amerikai (mindenekelőtt az USA-ban tapasztalható) sikertörténetére nyúlik vissza, az alternatív vitarendezési fórumok kiépítésére. *ADR* azaz *Alternative Dispute Resolution* a varázssige, amely körbejárja a világot, intézményeket teremt, így Németországban is kialakultak az alternatív vitarendezési eljárások és rendszerek különböző formái. Az ezredforduló után azonban számos kritikai elemzés és tanulmány hívja fel a figyelmet a vitarendezési eljárások problémáira, arra, hogy a várakozásokkal ellentétben a jogbiztonság korántsem, vagy nem olyan könnyedén valósul meg a mediáció intézményei révén.⁸ A lelkesedést felváltja a szakirodalmi szkepszis, ám érdekes módon mindez a MIR preambulumában meg sem jelenik.⁹ Sőt a kilencvenes évek jogfilozófiájából cseppet sem tágitva fogalmazza meg rendeltetését. Úgy gondoljuk azonban, hogy a valóságos fejlődés tényleges történései minden optimizmus ellenére hátráltatták a MIR elfogadását, a nyolc-tíz év történetében mindez beszámítódott.

A MIR jogdogmatikai kérdések sorozatának újra szabályozását várja el a tagállami – nemzeti jogalkotótól. Elévülés, eljárás felfüggesztése (szünetelése), végrehajthatóság, felek rendelkezési joga, magánjogi egyezség eljárásjogi státusza vár újragondolásra. Elemzésünket ezért az irányelv jogi – dogmatikai követelményeivel kezdjük, rámutatva arra, korántsem egy mellékes, könnyen letudható szabályozási igényről van szó. Sőt, megkockáztatjuk hipotézisként kijelenteni, miszerint a mediációs irányelv igényeinek az eljárásjogi rendszerek tradíciói alapján nem nagyon lehet eleget tenni.

2. A mediációs irányelv eljárásjogi kihívása

Az irányelv eljárásjogi dogmatikai rendszerének bemutatása a kész termék, a tagállami – nemzeti jogalko-

tó felé prezentált elvárások feltárása. A tagállamok többségében tapasztalható jelenlegi hezitálás, vagy kivárás – véleményünk szerint – szintén e kihívásnak köszönhető.

A preambulum 7. pontja kifejezetten kimondja, a keretjogszabály (MIR) a *polgári eljárás kulcsfontosságú szempontjaival* foglalkozik (angol szöveg: *key aspects of civil procedure*).¹⁰ Egyfelől tehát (követve a szűkebb német értelmezést) a *polgári eljárásjogi innováció* az irányelv tudatos és akart célja. A magyar fordítás (a németnél) tágabb értelmezése rámutat azonban arra is, hogy az irányelv másik célja a *szervezeti innováció*, amelyet az irányelv egy *új közvetítői fórumrendszer* kiépítésével támogat, ám pontosan meghúzza az új szervezeti rendszer terjedelmének határait. A preambulum 7. pontja meghatározza a terjedelmi korlátok tartalmát (polgári eljárás kulcsfontosságú szempontjai), a 14. pont pedig már a határvonalakat jelöli ki (nem sértheti az irányelv a közvetítés igénybevételét ösztönző vagy szankcionáló nemzeti jogszabályokat, és nem érintheti a meglévő önszabályozó közvetítő rendszereket, ha azok nem az irányelv hatálya alá eső szempontokkal foglalkoznak). A 14. pont közvetetten ösztönzi egy új rendszer kiépítését, mivel a határvonalakon belülre telepíti az irányelv pozitív (előírást tartalmazó) normáit.

A polgári eljárások (és eljárásjog) felől közelítve először a *felek* (parties, Parteien) eljárási helyzetét tekintjük át. A MIR határozottan képviseli a felek rendelkezési elvének érvényesítését, a felek eljárási autonómiájának biztosítását. Így a MIR olyan mediációs rendszert támogat, amely a felek *igényei szerint* alakítja a vita elrendezését, amely számukra *támaszt nyújt* (Preamb. 6. és 7. pont), amely az *önkéntes igénybevétel* elvének megfelelően működik (Preamb. 10. pont). A felek polgári eljárásjogból ismert rendelkezési joga nemcsak megmarad, hanem *kibővül*. Az irányelv 6. cikke a végrehajtás elrendelésének lehetőségét a jogosult mellett az eljárásban részt vevő többi fél *kifejezett beleegyezéséhez* köti, ezzel magát az állami kényszer igénybevételének lehetőségét rendeli be a felek autonómiája alá. A tagállamoknak olyan mechanizmusokat kell kiépíteni – mondja a MIR Preamb. 17. pontja –, amely megőrzi a felek autonómiáját.

A 27. pont azonban egy utaló szabállyal még tovább megy. A Preambulum felidézett szövege ugyanis az alapvető jogok érvényesítését, az Európai Unió alapjogi chartájában elismert elvek betartását, és érvényesítését írja elő a tagállami törvényhozónak. Az alapvető jogok és a charta követelményei pedig messze túlmutatnak a polgári peres eljárásokon, sőt a peres eljárásokba éppen ezen alapelvek integráltak számos, ma már alapértéknek tekintett eljárási maximát (pl. a tisztességes eljárás követelményét). A MIR mindezen felül azzal, hogy a mediátortól megköveteli a mediátorok magatartására vonatkozó európai magatartási kódex előírásainak betartását, még egyszer megerősíti az alapjogi charta normáinak érvényesítését. A mediátorok szabályzata

ugyanis a tisztességes eljárás felül tartalmazza a felek akaratának tiszteletben tartását, mindkét fél azonos, egyenlő kezelését, és eljárásuk tilalmát akkor, ha az bármelyik fél érdeksérelméhez vezetne.

A mediációs eljárással szemben megfogalmazott irányelvi követelmények még a leginkább fél uralom alá eső polgári peres eljárásban, az angol – szász rendszerben sem tartoznak tipikusan a polgári per maximái közé. A rendszer igénybevétele a polgári perekben addig önkéntes, amíg a jogosult keresetét elő nem terjeszti, eztán szigorúan a perrendtartások előírásainak megfelelően folyik le a per és a végrehajtás, a felek rendelkezési joga a per jog dramaturgiája szerint alakul. A MIR – alkalmazva a mediáció világszerte elismert alapelveit – *magát az egyeztetési folyamatot, az eljárást rendeli a felek rendelkezési körébe*. A Preambulum 13. pontja szerint az „ezen irányelv által előírt közvetítés önkéntes eljárás abban az értelemben, hogy azt a felek maguk irányítják, kívánságuk szerint szervezhetik és tetszőleges időpontban meg is szakíthatják.”

Nincs tehát sem a közvetítőnek, sem bárki másnak az eljárás feletti, a perbíróshoz hasonló pervezetési, vagy eljárási normákra épülő diszpozíciós joga. A MIR tudatos, a polgári peres eljárástól elkülönülő sajátosságára utal a Preambulum 12. pontja, amely az irányelv hatályát nem terjeszti ki a peres egyezségkötésekre, illetve ahhoz hasonló helyzetekre, amikor maga peres bíróság (vagy bírő) végez közvetítést. Azaz sem a magyar Perrendtartás 148. § hatálya, sem a német ZPO 287. § alá eső egyezségkötési lehetőségek nem tartoznak az irányelv körébe.

E megkülönböztetés vezet el ahhoz – homályosan megfogalmazott – lehetőséghez, hogy a fél fogalom maga kibővüljön, s átlépje az alperes – felperes kettős szerepkonfliktusára épülő eljárási zónahatárt. Arról van szó, hogy a klasszikus eljárásjogok (sem a magyar, sem a német, a francia, inkább az angol eljárásjog) nem ismeri a *többes fél* (Mehrparteiensystem) rendszerét. A peres feleken kívüli ún. „harmadik” fél perbeli szerepét a perbehívás, és / vagy a beavatkozás (a ZPO szerint fő-, illetve mellék beavatkozásra is sor kerülhet), esetleg pertársaság intézményeivel oldják meg. A mediáció azonban kezdetektől fogva – amit tankönyvek, kézikönyvek és szakirodalmi írások alapoztak meg – az *összes, vitában* (jogvitában) *érdekelt fél* megegyezését támogatta, ergo az ún. „harmadik” fél bevonását a közvetítői eljárásba. A MIR, álláspontunk szerint, erről beszél, amikor feleket említ (magyar szöveg: kettő vagy több fél, német szöveg: zwei oder mehr Parteien, angol: two or more parties, francia: deux parties ou plus), ezzel lehetővé teszi a peres konfliktusban nem szereplő, vagy félként be nem vonható, vagy éppen félként belépni tilalmazott harmadik személy mediációs részvételét. Így – mondhatnánk – egy csapásra megoldja a polgári eljárásjog több régi, akut problémáját, pl. a jogerő hatás kiterjedését a perben félként nem résztvevő, de érdekeltiséget felmutató felekre és személyekre. A 3. cikk a)

pontja a közvetítést magát határozza meg úgy, mint *egy jogvitában részt vevő két vagy több fél* önkéntes vitarendezését.¹¹ Még egyszer hangsúlyozzuk, a szöveg utalásai mindezek ellenére számos kérdést homályban hagynak.

A polgári peres eljárásokban az igazából döntési pozícióban lévő szereplő a bíróság. A MIR nem a bíróságot, hanem a mediátort tekinti a felek melletti szereplőnek, azonban a hagyományos bíróság szerepét is alaposan körbejárja. Az irányelv a bíróságot egyrészt a mediációval szembeni *passzivításra* szorítja vissza, másrészt – ahogy az előbb említettük – éles, át nem léphető különbséget tesz bírói vitarendezés és mediáció között. A Preambulum 11. pontja szerint az irányelv nem alkalmazható a bírósági jellegű eljárásokra, bírói békéltetésre, választott-bírósági eljárásra, fogyasztói panaszrendszerekre stb. ellenben alkalmazandó (12. pont) olyan esetekre, amikor a bíróság utalja a feleket közvetítésre, vagy a tagállami jog számukra (kötelező) közvetítést ír elő. Alkalmazható az ún. bírói mediációra akkor, ha nem az ügyben döntést hozó bíró végez közvetítést.¹² A MIR fenntartja a bíróságok azon lehetőségét, hogy a felek figyelmét felhívja a közvetítés lehetőségére (Preamb. 13. pont), avagy határidőt szabjon meg a mediáció igénybevételeire. Felhívhatja a feleket arra, hogy – bizonyos esetekben – részt vegyenek egy, a mediációról szóló tájékoztatón [5. cikk. (1) bek.]. A MIR 2. cikk (1) bekezdés b) pontjából következően viszont a bíróság el is rendelheti a mediációt, amennyiben a nemzeti – tagállami jog ezt nem zárja ki. A mediáció szabályai szerint nem lehet viszont eljárni sem a megkeresett, sem a kiküldött bíró eljárásában, ezt a lehetőséget a 3. cikk. a) pont második bekezdése egyértelműen kizárja. Nem lehet tehát a per jog alapján a bíróságnak elrendelni a mediációt, úgy, hogy közben megkeresett vagy kiküldött bíró járjon el mediáció ürügyén az ügyben. A MIR megakadályozza ezzel a felek érdekvédelmének esetleges eliminálását.¹³

A mediációt az irányelv a bírói eljárással azonos szintű (rangú és értékű) eljárásá emeli, mivel (Preamb. 19. pont) *a közvetítést nem szabad a bírósági eljárás kevésbé hatékony alternatívájának tekinteni*. Az egyenrangúságot pedig éppen – folytatva a mondatot – a bírói határozatokkal azonos végrehajthatóság jelenti. A végrehajthatóság a felek rendelkezési joga alá esik, de csak akkor, amennyiben magához a végrehajthatóvá nyilvánításhoz kell beleegyezésüket adniuk. Ezen túlmenően – mondja az irányelv – már nem lehet a felek jó szándékára bízni a közvetítés eredményeképpen létrejött megállapodás betartását.

A mediációs eljárás segítő, közvetítő, mediáló személye a *mediátor*. Szerepe a MIR szerint lényegesen eltér a bíró szerepétől, ami nem zárja ki, hogy az adott ügyet a nem ügydöntő bíró (ugyanarról a bíróságról) mediálja. A MIR pontosan kijelöli a mediátor személyének és tevékenységének kereteit, korlátait. Egyfelől „közvetítő” bármely harmadik személy lehet, akit felkértek a haté-

kony, pártatlan és hozzáértő módon folytatott közvetítésre. A mediátor felkérése nem függ a (felkért) személy megnevezésétől, szakmájától, vagy a kinevezésének, felkérésének módjától. Nem lehet fél, ez egyértelműen kiderül az irányelvből, csakis a feleken kívüli (harmadik) személy jöhet szóba mediátorként.

A mediációra felkérhető személyek széles személyi köre nem vezethet el odáig, hogy az EU tagállamaiban egyenlőtlen, hullámzó minőségű közvetítési rendszer működjön, és nem jelentheti, hogy képzetlen, a mediációban járatlan személyek végezzenek mediációs tevékenységet. A mediátor eljárásával szembeni követelmény, hogy eljárása hatékony, pártatlan legyen, az eljárásokat hozzáértő, szakmailag kompetens mediátor bonyolítsa le. A MIR 4. cikke pontosan rögzíti a tagállamok ezzel kapcsolatos feladatait, ezen felül megköveteli a mediátorok egységes európai magatartás kódexének betartását.¹⁴ Az irányelv szerint szervezett mediátorképzést kell a tagállamoknak működtetniük (kiépitni), és biztosítaniuk kell a közvetítési szolgálat hatékony minőségellenőrzését (Preamb. 16. pont).

E ponton a MIR egy megoldatlan, de súlyos problémát vet fel. Az irányelv – láttuk – nem zárja ki, hogy a bíró, mint mediátor-bíró, végezzen közvetítést a határon átnyúló ügyekben. A képzési követelmények még csak – csak megfogalmazhatóak, érvényesíthetők a bíró mediátorokkal szemben is, a németországi példák azt mutatják, a bírók szívesen részt vesznek mediatori képzésen. Azonban az irányelv által megkövetelt minőség-ellenőrzés kérdése már nem ilyen egyszerű. A bírói szervezet, mint alkotmányosan független szervezet még a minőségbiztosítás miatt sem ellenőrizhető kívülről, vele szemben semmilyen minőségbiztosítási kontrolokat nem lehet megfogalmazni. A bírói szervezeten belülről kiépülő minőségbiztosítási rendszer – ami a bírói szervezet alkotmányos függetlenségébe belefér –, pedig éppen a mediációt, mint alternatívát számolja fel, mivel a minőségbiztosításon keresztül integrálja azt a bírói szervezetbe.¹⁵

A mediátor személyén túl a MIR megköveteli a mediációs folyamat eljárási garanciáinak megteremtését. Az irányelvben megjelenő garancia előírások listájának egyes elemei már a mediációs egyeztetések történeti kezdetekor felmerültek, az elmúlt évek alatt azonban jelentősen bővült e lista.

A követelmények között első helyen szerepel a közvetítés *bizalmasságának* megvalósítása, ezzel együtt a *titoktartás biztosítása*. Ezen követelmények biztosítása érdekében a tagállamoknak a polgári eljárási szabályokkal minimálisan összeegyeztethető módon szabályozniuk kell a titokvédelmet, a bizalmas jelleg megőrzését. A Preambulum követelményét a 7. cikk egyértelműsíti, a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy sem a közvetítők, sem a közvetítési folyamat adminisztrációjában részt vevő személyek ne legyenek kötelezhetőek bizonyítékot szolgáltatni a polgári és kereskedelmi bírósági vagy választott bírósági eljárásban olyan információk-

ról, amelyek a közvetítés eljárás során, vagy azzal kapcsolatban merültek fel. E széles védelem alól csak szűk kivételeket enged a MIR. Így nem áll fent a védelem lehetősége, ha azt a közrend védelmével kapcsolatos nyomós okok, gyermek érdekvédelme, a közvetítés tartalmának nyilvánossá tétele indokolják.

A szakirodalom a mediáció során elsősorban a mediátor (és az adminisztrációban részt vevő) tanúvallomást megtagadó jogosultságát támogatja. Felmerül azonban – főleg a MIR tág megfogalmazása miatt („bizonyítékot szolgáltatni” nem kötelesek) –, vajon e körbe tartozik-e a dokumentumok, iratok jegyzőkönyvek kiadásának megtagadása, avagy más, bizonyíték szolgáltatást jelentő cselekmény visszautasítása, jelenlét megtagadása (pl. szemle esetében). Álláspontunk szerint a MIR a tág értelmezést követi, mind a cselekmények, mind a személyek tekintetében. Így a bizonyíték szolgáltatás széles körű tilalma kiterjed a mediációs eljárás adminisztrációjában részt vevő személyekre is. Ez irányban nyit az irányelv maga is akkor, amikor tagállamoknak az itt bemutatott szabályoknál csak a szigorúbb szabályozást engedi meg, egyúttal kizárva az enyhébb, felpuhított szabályozást.

A bizonyíték szolgáltatás megtagadásának lehetősége mellett a közvetítés bizalmas jellege megköveteli – ellentétben a bírósági peres eljárással – a *nyilvánosság teljes mellőzését*. A MIR ezt így sehol nem mondja ki, azonban a mediátorok európai magatartás kódexe (ECCM)¹⁶ tartalmazza a mediátor információ megtagadási jogát, ha csak a felektől ellenkező utasítást nem kap. Mindebből következik, maga a mediációs eljárás – ellentétben a bírósági eljárással – nem áll a nyilvánosság ellenőrzése alatt, ami egy, egészen a XVIII. sz. végére visszanyúló eljárási alapelv át/leértékelése. Semmi nem tiltja viszont, hogy a felek megengedjék a nyilvános mediációt. Ebből eredően a mediációs eljárás éppen ellentétesen működik, mint a polgári perjog, ahol a tárgyalási nyilvánosság a fő szabály és a felek ennek korlátozását kérhetik. A mediáció – attól függetlenül, hogy az egyeztetés nem nyilvánosan zajlik –, nincs elzárva a társadalom közvéleménye elől. A MIR 9. cikke előírja ugyanis a tagállamoknak, hogy bármely, általuk megfelelőnek ítélt eszközzel (főleg az internet segítségével) biztosítsák (ösztönözzék) a közvetítők és a közvetítést végző szervezetek elérhetőségének nyilvánosságát.

A MIR jogi innovációs követelményeihez tartozik az *elévülés* tagállami szabályozásának újrendezése. E követelmény elsősorban nem eljárásjogi, hiszen számos tagállamban az elévülés (különösen a német jogcsaládhhoz tartozó körben) anyagi jogi probléma. A kérdés különösen fontos, mivel a tagállami jogokban nem egyértelmű, a keresetindítás mellett (bírói út) megszakítja-e más, a követelés érvényesítésére tett lépés az elévülést, illetve milyen típusú kereset az, amelyik az elévülési időt megszakítja.¹⁷ Eljátszva a lehetetlennel – bár vannak speciális anyagi jogi, ráadásul rövid határidős elévülési

idők – az elhúzódo eljárások alatt (esetleges nyugvásuk, felfüggesztésük, szünetelésük esetében) biztosítani kell, hogy a fél ne fusson ki a rendelkezésére álló igényérvényesítési határidő(k)ből. Különösen akkor, amikor – és a MIR ezt képviseli – a mediációs eljárás újratekinthető, szüneteltethető. E rövid felvetésből látható, az elévülés kérdése valóban az egyik alapproblémája a mediációs irányelvnek, és jóval több problémát vet fel, mint a polgári per intézményeinek esetében.

Az irányelv Preambuluma látszólag „csak” arról szól, hogy a tagállamoknak azt kell biztosítaniuk, amennyiben sikertelen a mediáció, a felek még elévülési határidőn belül bírósághoz tudjanak fordulni. Tehát a mediáció sikertelensége, a mediációra fordított idő ne zárja ki a rendes bírósági igényérvényesítés lehetőségét. Ugyanakkor az irányelv tudatosan nem harmonizálja az elévülési időszakokra vonatkozó nemzeti szabályokat (ez maga lenne a lehetetlenség), és nem érinti a nemzetközi szerződésekben, egyezményekbe foglalt elévülési szabályokat sem. A 8. cikk csak megerősíti ezeket az alapelveket.

Önkorlátozó jellege ellenére azonban a preambulum így is sokat mond. Nem pusztán azt árulja el, hogy a MIR alapkövetelménye, miszerint a mediációs eljárás minden tagállamban *azonos jelleggel* szakítsa meg az elévülést, hanem azt is, a mediációs eljárás alatt a tagállamoknak *biztosítaniuk kell az elévülés nyugvását*. Ebből a szempontból a MIR nincs tekintettel sem az egyes tagállamok nemzeti – eljárásjogi szabályaira, sőt arra sem, rendes, vagy választott bírósági útról van-e szó.

A választott bírósági út bevonása az újrarendezett elévülési szabályok közé előre nem látott problémák sorozatát veti fel. Különösen azért, mert a felek a választott bírósági út igénybevételére határidőt állapíthatnak meg, ami végül egy magánjogi megállapodásban szabályozott jogvesztő határidő is lehet. Nos, ebbe a rendszerbe miként lehet belenyúlítani a tagállamoknak, rejtély. Megoldásként a MIR azon rendelkezéseire kell felfigyelnünk, miszerint a MIR a nemzetközi megállapodásokba (nemzetközi választott bírósághoz) megállapított elévülési határidőket nem kívánja befolyásolni, így a nemzetközi jogi aktusokban meghatározott választott bíróságok részére a tagállamok nem kötelesek új elévülési szabályokat (ezzel együtt a jogvesztő határidőket) megállapítani.

A rendes polgári peres út végén a polgári peres bíróság ítélete áll. Az ítélet jogi státusza évszázadok óta rendezett, a hozzá fűződő joghatásokat a polgári per jogok alaposan és részletesen szabályozzák. A mediációs eljárás eredménye a *mediációs egyezség*, amely nemcsak hogy nem ítélet, de ráadásul a vitában álló *felek* (nem a bíró, de nem is a mediátor) által kidolgozott megegyezés. Jogi jellegét tekintve egy magánjogi megállapodás, amely azonban – így a MIR követelményi listája – állami úton kikényszeríthető. Az irányelv előírásai szerint azonban a mediációban megszületett megállapodás semmivel sem alacsonyabb rangú, mint az ítélet.

A megállapodás jogi státuszának kérdése a MIR egyik kulcsfontosságú problémája. Gondoskodni kell a megállapodás jogrendszerbe való beillesztéséről is, mégpedig kettős értelemben. Egyfelől a mediáció fóruma szerinti jogi rendbe való beillesztéséről, másfelől a végrehajtás követelménye miatt a végrehajtás helye szerinti tagállam jogi rendjébe történő beillesztést. A kettős követelményt a MIR elmosza, mivel a Preamb. 20. pontja a közösségi jog ismert alapelveire – és több rendeletben alkalmazott jogi előírásaira – támaszkodva csak azt mondja ki, hogy a közvetítés eredményeképpen létrejött megállapodás eredményét a közösségi és a nemzeti jogszabályok alapján a többi tagállamban el kell ismereni és végrehajthatóvá kell nyilvánítani, ha az adott tagállamban végrehajthatóvá nyilvánították. Analóg alkalmazás lehetőségeként az irányelv a 44/2001/EK rendeletet és a 2201/2003/EK rendeletet hozza fel, majd rögtön leszűkíti a végrehajtási lehetőségeket a házassági rendelet (2201/2003/EK rendelet) előírásainak megfelelően. A MIR „visszadobja a labdát” az állami bíróságoknak (hatóságoknak, azaz az állami autoritásoknak) és a nemzeti jogrendszereknek, hiszen a végrehajthatóságról való döntést rájuk telepíti. Mivel a Preamb. 22. pont szerint az irányelv nem érintheti a közvetítés eredményeként létrejött megállapodások végrehajtására irányuló tagállami szabályokat, a tagállamoknak ki kell dolgozniuk egy új végrehajtási szabály rendszert – egyúttal a jogrendbe illeszthetőség új elveit is. Másikülönben fennáll annak a veszélye, hogy néhány tagállam nem tudja majd végrehajtani az irányelv alapján megszületett egyezséget, ami az irányelv implementációjának megtagadását jelentené. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az egyezség egy adott tagállamban végrehajthatóvá nyilvánítása alapfeltétele a másik tagállamban való elismerésnek és végrehajtásnak.

Az irányelv alapján nyitva marad a kérdés: hol kell kezdeményezni a végrehajtást, az egyezség helye szerinti tagállamban, avagy egy másik tagállamban kell azt kezdeményezni, és egy harmadik tagállamban lehet majd végrehajtani. E megoldást a MIR csak a házassági rendelet speciális esetére zárja ki.

A felmerülő ellentmondások miatt érdemes a német eljárásjogot kicsit alaposabban szemügyre vennünk. A ZPO 794. § 1. pontja szerint csak azon egyezséget lehet végrehajtási jogcímmel felruházni, amit a felek vagy a felek és egy harmadik személy a jogvita teljes egészéről vagy annak bizonyos részeiről *német bíróság vagy tartományi bíróságok igazgatási szervezete által létrehozott vagy elismert fórum előtt kötöttek, vagy azon az egyezéseket, amelyeket a (német) bíróság jegyzőkönyvbe foglalt*. Ebben a rendszerbe jelenleg nem fogható be MIR előírása, de – őszintén szólva – a más mediációs eljárások eredményes megegyezései sem. A német igazságszolgáltatás úgy segít ezen, hogy a bíró mediátort (bíróági mediáció esetében) megkeresett bírónak tekinti, aki eljárásának végén saját hatáskörében jegyzőkönyvezi, avagy az egyeztetést elrendelő perbíró – újra kezd-

ve az eljárást – maga veszi jegyzőkönyvbe a megszületett egyezséget. Ezt a megoldást azonban a MIR 3. cikk 2. bekezdése – láttuk – kizárja.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell tehát a végrehajthatóvá nyilvánítást (6. cikk), mégpedig azon minimálklauszula alapján, hogy az csak akkor tagadható meg, amennyiben a kérelem benyújtásának helye szerinti tagállam jogába ütközik, avagy annak a tagállamnak a joga nem rendelkezik a végrehajthatóságról. A 6. cikk tehát a jogrendbe (és nem a közrendbe) való ütközés esetére engedi meg a végrehajtás megtagadását. Ugyanakkor a jogrendi klauszula a végrehajthatóvá nyilvánításra felkért állam jogrendjét fedi le, nem említve azt az esetet, hogy az eltérő jogrendek miatt eltérő lehet a jogrendbe ütközés kritériuma, pontosabban, ami az egyik állam jogába nem ütközik, a másik állam jogába még ütközhet.

A MIR előírja a végrehajthatóvá nyilvánítás dokumentumát. A megegyezést ugyanis ítéletbe, határozatba, vagy hiteles okiratba foglalva kell végrehajthatóvá nyilvánítani, de a végrehajthatóvá nyilvánításra a bíróságon kívül más szerv (hatóság) szintén illetékességgel rendelkezhet (ez nyilván a tagállami megoldásoktól függ). A tagállamoknak a Bizottságot értesíteni kell arról, hogy e kérelmekkel hova fordulhatnak a felek.

A MIR elvileg nem zárja ki, hogy a végrehajthatóvá nyilvánítást ne az egyezés megkötésének helye szerinti államban kérje a jogosult. A rendszer nem példa nélküli – ezért jogos és találó a 44/2001/EK rendelet analóg felhívása – mivel a közokiratok végrehajthatóságának rendje a rendeletben hasonlít a MIR által sugalmazott rendszerhez. Igen ám, de az egyezés nem közokirat, sem tartalmában sem formájában. Vitalezáró dokumentum, amit persze lehet közokiratba foglalni, ezt semmi nem tiltja¹⁸. Ekkor azonban már közjegyzői közokiratról van szó, amelynek jogi helyzete, elismerése és sorsa meglehetősen speciális az európai jogi térben. Olyan dokumentum, amely nem tartozik a MIR hatálya alá sorolt eljárásokhoz. Továbbá, a MIR ki nem mondva, egy magánjogi jelleget viselő egyezséget preferál, ami nem feltétlenül közokirat. Elvarratlan kérdések maradnak vissza, reményeink szerint a MIR történeti elemzése, vagy más közösségi dokumentumok feltárása választ ad ezekre a kérdésekre.

3. A mediációs irányelv európai jogi alapértékeiről

Úgy véljük, nem szükséges tovább bizonyítanunk, hogy az irányelv fontos szerepet játszik majd a tagállami polgári eljárásjogok innovációjában. A következőkben áttekintjük, miképpen viszonyul a MIR az európai polgári eljárásjog intézményeihez, alapértékeihez.

Az irányelv magyar fordítása a Preambulum 5. pontját a következőképpen fogalmazta meg: *az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférés biztosításának célja – az Európai Unió a szabadságon, a biztonságon, és a jog érvényesülésén alapuló térség megvalósítására irányuló politikájának részeként – a bírósági és a bíróságon kívüli vitarendezési módszerekhez való hozzáférést egyaránt magába kell, hogy foglalja.* Valljuk be őszintén ez a megfogalmazás kissé ideológia gyanús. Az angol és a francia nyelvű szöveg azonban egyértelművé teszi, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés nem más, mint az *access to justice* (*accès à la justice*) alapelvének és intézményeinek megvalósítása. Az ENSZ 2004-ben keltezett jelentése az emberi jogok egyetemes nyilatkozatára vezeti vissza a mozgalmat, amely kiterjed a polgárok (bárhon éljenek) jogi védelemére éppúgy, mint a jogi segítségnyújtásra, avagy a jogról szóló információkhoz való hozzájutásra.¹⁹ A jelentés az igazságszolgáltatás hatékony és összehangolt (integrált) reformjának követelményéről szól, az igazságügyi szektor nem állami szereplőinek megerősítéséről. Az irányelv megfogalmazása tehát erre a „mozgalomra” utal, természetesen az EU számos belső dokumentumában lefektetett elvi értékekre történő hivatkozása mellett.²⁰ Úgy gondoljuk, a MIR-nek nemcsak a jogi, hanem a mediáció intézményi szerkezetéről szóló üzenete is egy új, a meglévő rendszerek mellett működő mediációt takar. A feladat kétségtelenül nagy, a tagállamoknak nem lesz egyszerű dolguk az irányelv megvalósításában.²¹

Az előírányzott új intézményi szerkezet egyfelől nyitott, másfelől zárt. Nyitott, amennyiben a MIR nem akadályozza meg piac alapú (market based) megoldások kidolgozását, sőt a tagállamoktól egy ilyen megoldás esetén nem vár el semmilyen plusz finanszírozást. A piac alapú rendszerre²² vonatkoznak azonban az irányelv más előírásai, azaz egy ilyen rendszernek mind a mediáció, mind a mediátor személyére vonatkozó irányelvi előírásoknak meg kell felelnie. Álláspontunk szerint azonban a piac alapú közvetítés kiépítése és kizárólagos megvalósítása éppen az irányelv legfontosabb alapelveivel nem illeszthető össze, ez pedig a joghoz jutás (*access to justice*) biztosítása.

A zárt intézményi rendszert a MIR a mediációra kerülő ügyek szakmai és területi listájának meghatározásával, a mediációs eljárásban érvényesíthető jogi igények definíciójával, és bizonyos eljárások kizárásával alakítja ki. Tárgya szerint a MIR a polgári és kereskedelmi ügyekre vonatkozik, de az irányelv nem alkalmazható a 1. cikk 2. bekezdése szerint az adó, a vám, a közigazgatási ügyekben, az *acta iura imperii* (állami közhatalmi ügyek) során végrehajtott intézkedésekre vagy mulasztási felelősségre. Nem alkalmazható olyan jogokra, melyek felett a felek nem rendelkeznek (Preamb. 10. pont). Nem alkalmazható a szerződéskötést megelőző tárgyalásokra, bírósági eljárásokra, egyes bírósági békéltetési rendszerekre (fogyasztóvédelem, választott bíraskodás). A magyar szövegből (mivel a magyar jogi fogalmi tárból hiányoznak a különböző típusú egyeztetésre, egyezségkötésre, vonatkozó differenciált fogalmak) nem tűnik ki a kizárás lényege, amit a német fordítás kiválóan kiemel. Lényegében olyan alapeljárásokra, békéltetésekre és a hozzájuk kapcsolódó egyéb

egyeztetési eljárásokra történő alkalmazási tilalom kerül megfogalmazásra, amelyek bíróság előtt, a bíróság vagy a megkeresett bíró által folynak le, avagy a jogvita eldöntéséhez szükséges egyéb eljárások (pl. szakértői egyeztetés). Nem áll fent az alkalmazás tilalma – amint ezt korábban leírtuk – a bírói mediációra, amikor nem a jogvitában döntő, nem a „törvényes bíró” végez mediációt.²³

A területi blokk egyértelmű, a MIR csak határon átnyúló vitákra alkalmazható. A 2. cikk definálja a határon átnyúló viták fogalmát. Határon átnyúló vita – kizárólag az irányelv alkalmazhatóságának szempontjából – az a vita, amelyben legalább az egyik fél a másik féltől eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel, vagy szokásos tartózkodási hellyel abban az időpontban amikor: a) a felek a vita felmerülését követően megállapodnak a közvetítés igénybe vételéről, b) a közvetítést a bíróság rendeli el, c) a közvetítés igénybe vételére vonatkozó kötelezettség keletkezik a nemzeti jog szerint, d) a feleket felhívják a közvetítés igénybe vételére. Ugyancsak határon átnyúló (határon átnyúló atipikus vita) amikor a felek ezekben az időpontokban a lakóhelyüktől vagy szokásos tartózkodási helyüktől szolgáló tagállamtól eltérő tagállamban bírósági, avagy választott bírósági eljárást indítottak. E definíció az irányelv elévülési rendelkezéseit támasztja alá, de segít meghatározni azt az időpontot, amikortól az eljárás, mint mediációs eljárás folyik, így mind a titoktartási, mind a bizalmi előírások és védelmek vonatkoznak rá.

Nem tévedünk, de ez a definíció nem mindenben követi a Tanács 2003/8/EK irányelvének (a jogsegélyről szóló irányelv) a 1896/2006/EK rendelet (fizetési meghagyásról) és a 861/2007/EK rendelet (kisperértékű ügyek) meghatározását. Az eltérést az okozza, hogy a MIR az eljárás kezdeti időpontjának szinte valamennyi lehetőségét figyelembe akarja venni. A felek lakóhelyét, vagy szokásos tartózkodási helyét tehát ezekben az időpontokban kell megvizsgálni. Mivel a közösségi jog rendelkezései és az EB gyakorlatában kifejtett értelmező rendelkezései a MIR esetében is hatályosak – amire a MIR kifejezetten utal –, a 44/2001/EK rendelet 59. és 60. cikkével összhangban a lakóhely irányelvi megfogalmazása *nem zárja ki a mediációs eljárásokat a jogi személyek jogvitája esetében*. Az irányelv 2. cikke ezzel eleget tesz az európai polgári eljárásjog standard elveinek.

4. Záró gondolatok

A mediációs irányelv számos, a nemzeti tagállami jogrendek korábban érinthetetlennek vélt szabályának újragondolását jelenti. A tagállamok egyik nagy erőpróbája azonban az lesz, hogy a MIR követelményét hogyan illesszék össze a már meglévő mediációs rendszerükkel. Mivel az irányelv egy új, és korábban nem működő intézményes szervezeti mediációról szól, feltehető ez az új struktúra csak elemeiben – pl. mediátorok képzése – illeszthető a már működő rendszerekhez. E kijelenté-

sünket is nagy valószínűséggel kell azonban kezelnünk, mivel a nem azonos tagállami lakóhellyel rendelkező felek csak nagy valószínűséggel beszélnek azonos nyelvet. Így a mediátorokat eleve más kritérium és képzés alapján kell kiválasztani, mint a belföldi – tagállami – mediátorok esetében. Azokról a törekvésekről – amelyek pl. Németországban mind a mai napig élnek –, hogy magát a mediációt kell a polgári peres igazságszolgáltatás rendszerébe integrálni, még nagyobb fenntartásokkal kell nyilatkoznunk. Nemcsak technikai, hanem alkotmányossági problémák is jelentkeznek ezen az úton (pl. az igazságszolgáltatás bírósági monopólium a jogállami normák szerint), s ezek megoldása – és bemutatása – a jövőre vár.

Ahhoz azonban nem fűződik semmilyen kétség, az irányelv szemlélete, szabályozása és gondolatvilága – minden problémájával együtt – egy *szolgáltató* igazságszolgáltatás felé mutat. Ebből a szempontból nézve mindegy, hogy a szolgáltatást egy bíró végzi-e, avagy egy mediátor, a törekvés az állami autoritás, és bírói hatalom átrendezéséről szól. Nyugat Európa országai már elkezdték e joggal jogtörténeti fordulatnak nevezhető szervezeti átrendeződést, az Unió Kelet – Európai országainak még el kell indulniuk a damaszkuszi úton.

Dr. Gyekiczky Tamás
ügyvéd

Jegyzetek

- 1 E rövid írás része egy nagyobb tanulmánynak, amely a peres egyezség, mediáció európai és tagállami eljárásjogi lehetőségét vizsgálja. Köszönetet mondunk a DAAD-nak, hogy ösztöndíjjal támogatta a németországi kutató munkánkat, és Prof. Ansgar Staudingernek (Bielefeldi Egyetem, Jogtudományi Kar) a konzultációkért és segítő támogatásáért.
- 2 A Tanács 2003/8/EK Irányelve (2002. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról. Európai Unió Hivatalos Lapja 2003. 1. 31. L 19/6. kötet.
- 3 A mediációs irányelvről kiadott zöld könyv szó szerint utal erre a kapcsolatra, arra, hogy a költségmentességi irányelvben említett peren kívüli eljárásoknál elsősorban mediációs, békéltető eljárásokról van szó. Kommission der Europäischen Gemeinschaften, *Gründbuch über alternative Verfahren zur Streitbeilegung im Zivil- und Handelsrecht*, Brüssel, 19. 04. 2002., KOM (2002), 10. old.
- 4 Empfehlung der Kommission vom 30. März 1988. betreffend die Grundsätze für Einrichtungen, die für die außengerichtliche Beilegung von Verbraucherrechtsstreitigkeiten zuständig sind. Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften. 17. 4. 98. L 115/31.
- 5 A Bizottság 2001. április 4-i 2001/310/EK ajánlása a fogyasztói jogviták közös megegyezésen alapuló rendezésében eljáró bíróságokon kívüli szervekre vonatkozó elvekről. HL. L 109. 2001. 4. 19. 56. o.
- 6 Dieter Stempel, *Aussergerichtliche Konfliktlösung – Kosten und Nutzen einer neuen Steritskultur*. Im: *Armer Rechtsstaat*. Hrsg.: Hubert Rottleuthner. Nomos Verlagsgesellschaft., Baden Baden, 1999., 105. old.
- 7 Karin Deckert, *Mediation in Frankreich. Rechtlicher Rahmen*

- und praktische Erfahrungen*, Im: *Mediation. Rechtsstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen*. Hrg.: Klaus J. Hopt und Felix Steffek. Mohr Siebek, 2008.
- 8 Murray, Peter, L, *Die Flucht aus der Ziviljustiz*. Zeitschrift für Zivilprozesse International, 11. Band 2006., 295. old.
- 9 Ez nem véletlen. A MIR ugyanis következetesen az ARD átvételének alapelvein épül fel, már a Zöld Könyv első mondata az Európai Uniónak az ARD bevezetéséhez fűződő érdekelttségéről szól. A MIR történeti dokumentumai sem kérdőjelezik meg az ARD intézményrendszerét, a Zöld Könyv végig ARD – eljárásnak nevezi a végül – mediációs eljárásnéven elhíresült – alternatív vitarendezés rendszerét. Így aztán természetes, hogy az elkészült szabályozás inkább nem vesz tudomást az azóta feltárt ARD problémákról, mintsem megkérdőjelezze saját alapításiét. Kommission der Europäischen Gemeinschaften, *Gründbuch über alternative Verfahren zur Streitbeilegung im Zivil- und Handelsrecht*, Brüssel, 19. 04. 2002., KOM (2002).
- 10 A német változat: „die wesentliche Aspekte des Zivilprozessrechts”, a francia: „les aspects essentiels de la procédure civile”. Látható, nem fedik egymást a fogalmak, a magyartól (angoltól és a franciától) eltérően a német fordítás egyértelműen a polgári eljárásjog, és nem az eljárás lényegi szempontjairól beszél.
- 11 A német szöveg megint egyértelmű, mivel „zwei, oder mehr Streitparteien”-ről beszél, azaz a vitában, és nem a perben szereplő feleket említ. A magyar szöveg jogvitában részt vevő felekről szól.
- 12 A közvetítés ezen formája Németországban nagyon elterjedt, önálló intézményrendszerét a „gerichtsinterne Mediation” kifejezés jelzi. Számos – központilag támogatott – projektről tudunk, így pl. Alsó – Szászország befejezett, és Ost – Westfalen – Lippe (OWL) jelenleg is folyó, a Paderborni Tartományi Bíróság által vezérelt, több tartományi bíróságot átfogó projektjéről. Írásbeli összefoglaló: *Justizmodell in OstWestfalenLippe*, Oberlandsgericht Hamm, Projektbericht, 2007.
- 13 A német perjogban a megkeresett és a kiküldött bíró eljárásában nem érvényesül a kötelező jogi képviselőre vonatkozó előírás [ZPO 78. § (3) bek.]. Ugyanakkor a német bíróságok számtalan esetben úgy végeztek mediációt, hogy – a határozat végrehajthatósága miatt – analóg módon alkalmazták a megkeresett bíróra vonatkozó szabályokat, azaz a mediátor bírót úgy tekintették, mint megkeresett bírót. Nos, ezt a lehetőséget az irányelv a hatálya alá eső ügyekben megtiltja. Jól látható módon körvonalazódott a probléma az ún. Göttingeni Projektben. Az Alsó – Szászországban lezajlott bírói mediációs projekt kifejezetten ezt az utat tekintette járhatónak. Gerald Spindler, *Gerichtsnähe Mediation in Niedersachsen. Eine juristisch-rechtsökonomische Analyse*, Universitätsverlag, Göttingen, 2006., 200. old.
- 14 *European Code of Conduct for Mediators*. Megtalálható: http://europa.eu.int/comm/justice_home/ejn/new
- 15 A minőségellenőrzés kérdése régen vitatott a szakirodalomban. A szervezeti ellenőrzési fórumok helyett azonban az elemzések inkább a mediációt végző szakmai csoportok, mediátorok képzésére helyezik a hangsúlyt, ebben látva a minőségi standardok biztosítását. Burkhard Hess, *Mediation und weitere Verfahren konsensualer Streitsbeilegung – Regelungsbedarf im Verfahrens und Berufsrecht?* C. H. Beck, München, 2008., 120. old. Más írások az ausztriai helyzetet hozzák fel követendőnek, ahol a mediátorok listájára való felkerülés azonos a működési engedély megszerzésével. Felvetődött, esetleg külön engedélyhez és bizonyítványhoz kellene kötni Európa szerte a mediátori működést. *Mediation. Rechtsstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen*. Hrg.: Klaus J. Hopt und Felix Steffek. Mohr Siebek., 2008., 112. old.
- 16 *European Code of Conduct for Mediators*. Megtalálható: http://europa.eu.int/comm/justice_home/ejn/new
- 17 A BGB 204. §-a éppen a különböző vitarendezési eljárások következményeként szabályozta újra az elvülést. A törvényhely szerint az elvülést megszakítja egy egyeztetési kérelem benyújtásának tudomásulvétele, ha az egyeztető fórumot a tartományi bíróság igazgatási szervezete hozta létre, vagy az elismerte, és a felek a megegyezés létrehozását egységesen kívánják. Ugyanígy megszakítja az elvülést, amennyiben a felek egy más speciális egyeztetési vagy békéltető fórumot keresnek meg, és az ez iránti kérelmüket előterjesztették. Amennyiben a kérelem beérkezését követően még különböző intézkedéseket kell tenni, az elvülés a kérelem beérkezésének időpontjában szakad meg. A gond nem a BGB felidézett szakaszával van, hanem az elvülés nyugvásának feloldásánál. A törvényhely 2. bekezdése szerint ugyanis, amennyiben az eljárás azért nyugszik, mert a felek passzívak, és nem mozdítják elő az eljárás folytatását, az eljárás befejeződik a felek vagy a bíróság, vagy a különleges fórum utolsó eljárási cselekményével. Ebben az esetben 6 hónap után az elvülés nyugvása megszűnik. Újra kezdődik az elvülés nyugvása, ha a felek aktív eljárási cselekményt végeznek.
- 18 A Zöld Könyvben a mediációs megállapodás közokiratba foglalása kifejezetten, mint egy lehetséges megoldási alternatíva szerepelt. Igaz a könyv végig gondolta az EB közokiratról kifejtett álláspontját, s ennek függvényében tette fel a kérdést, szükséges-e e kérdést külön rendezni a közösség szintjén? A MIR végül úgy döntött, nem az egyezséget magát, hanem annak végrehajthatóságát kimondó döntést köti bírói vagy szervezeti autoritáshoz. Kommission der Europäischen Gemeinschaften, *Gründbuch über alternative Verfahren zur Streitbeilegung im Zivil- und Handelsrecht*, Brüssel, 19. 04. 2002., KOM (2002), 35. old.
- 19 http://www.undp.org/governance/docs/Justice_PN_En.pdf
- 20 Megjegyezzük, az „Access to justice” jóval korábban vetődött fel, alapelveinek és értékeinek hatása olyan nagy eljárásjogi reformokban köszön vissza, mint az angliai 1996-os perjogi reform, avagy a polgári igazságszolgáltatás németországi reformtörvényei. Összefoglaló módon: Cappelletti és Garth, *Access to Justice: The Worldwide Movement to Make Rights Effective*, im: Cappelletti és Garth (szerk.): *Access to Justice*, vol. III, Emerging Issues and Perspectives, 1979, p. 1 et seq. Német nyelven: Lord Woolf: *Access to Justice. Effektivität im Zivilgerichtsverfahren von England und Wales – Darstellung und Hintergründe eines aktuellen Reformvorschlages*, Studien zur Rechtswissenschaft, Bd. 60., Hamburg, 1999. Kiemelkedő jogi dokumentuma az *Access to justice* címet viselő, 1999-ben Nagy Britanniában elfogadott törvény. Az új irodalomból: Deborah L. Rhode, *Access to Justice*, New York, Oxford University Press, 2004.
- 21 Az Access to justice elvének fényében kissé másként értelmezhető a Preamb. 27. pontja is, amelyben – láttuk – az irányelv a maga rendelkezéseit az Európai Unió alapjogi chartájában elismert elvekhez köti. Az alapjogi charta 47. cikke – összhangban az Európai Emberjogi Konvenció 6. cikkével – ugyanis kimondja a joghoz való hozzájutás biztosítása (Access to justice), a hatékony jogi segítségnyújtás az alapvető emberi jogok katalógusának része. E kapcsolatot a zöld könyv határozottan tematizálta, támaszkodva az EB 1986. Május 15. döntésére (Rs. 222/84). Tehát nagyon széles a kapcsolat az emberi jogi charta és a MIR között, s az nemcsak egyes eljárási alapelvekre vonatkozik. Kommission der Europäischen Gemeinschaften, *Gründbuch über alternative Verfahren zur Streitbeilegung im Zivil- und Handelsrecht*, Brüssel, 19. 04. 2002., KOM (2002), 8. old.
- 22 Ilyen például az ügyvédi mediáció Németországban, amely azonban rendkívül drága. Más elemzések arról tanúskodnak, hogy a mediáció bizonyos típusai esetében (bíráson belüli mediáció) a költségek csökkenésének prognózisa egyáltalán nem vált be. Gerald Spindler, *Gerichtsnähe Mediation in Niedersachsen. Eine juristisch-rechtsökonomische Analyse*. Universitätsverlag, Göttingen, 2006., 172. old. A sikeres mediációban részt vevő felek mindössze 22%-a nyilatkozott úgy, hogy a költségek jelentős csökkenésével járt együtt a mediáció.
- 23 A fogyasztóvédelem kivétele a MIR hatálya alól egyfelől a fogyasztóvédelem külön útjával, kiemelt és a közösségi jog szempontjából privilegiált helyzetével magyarázható. Másfelől maga a MIR (Preamb. 18. pont) emlékeztet a fogyasztóvédelem külön útjára, és ezzel kapcsolatosan fogalmaz meg kivételes ajánlásokat.